

# Svensk propaganda under det andra danska kriget (1658-1660)<sup>1</sup>

Harmke Boonstra

Under de senaste åren översvämmas världen av någonting som verkar vara ett helt nytt fenomen: *fake news*. Olika instanser försöker att påverka den allmänna opinionen genom att bombardera människor i hela världen med falska nyheter som presenteras som riktiga nyheter. Skaparna av *fake news* är ofta så sofistikerade att det är svårt att skilja de riktiga nyheterna från de falska. Eftersom även riktiga nyhetsbyråer och politiker kan falla offer för dessa falska nyheter kan de ha stora (geo)politiska konsekvenser.

Hotet är dock inte nytt. Att påverka den allmänna opinionen med falska meddelande är gammalt som gatan. Trettioåriga kriget (1618–1648) betraktas ofta som det första kriget i vilket propaganda spelade en stor roll i krigets förlopp.<sup>2</sup> Med hjälp av bland annat flygblad försökte de berörda parterna påverka den allmänna opinionen såväl hemma som utomlands. Trots att ett begrepp som tryckfrihet då ännu inte fanns, cirkulerade många flygblad och annat propagandamaterial genom Västeuropa.

Trots att Sverige också var inblandad i trettioåriga kriget finns det inte så mycket propagandamaterial som kommer ifrån Sverige. Hyllningar och niddikter om Sveriges krigshandlingar och den svenska kungen publicerades framför allt utomlands. Kanske fanns det inget behov av mycket propagandamaterial eftersom trettioåriga kriget var ganska gynnsamt för Sverige och eftersom en stor del av Europa var tacksam för den svenska insatsen.<sup>3</sup>

Denna situation ändrade snart när Sveriges nya kung Karl X Gustav utvecklade sina expansionsplaner och när han negligerade freden i Roskilde (1658) och anföll Danmark. Många länder var arga att Sverige anföll ett land med vilket de hade slutit fred bara några månader tidigare och fruktade för en svensk hegemoni i Östersjöområdet när Sverige skulle vinna kriget. I Nederländerna, till exempel, publicerades under kriget inte mindre än 130 texter som riktade sig emot Sverige.<sup>4</sup> Den svenska befolkningen var inte heller odelat positiv om kriget och när den svenska armén förlorade några slag uppstod ett ökande motstånd mot kriget.

På grund av den häftiga utländska kritiken och eftersom många svenska invånare var missnöjda med krigets förlopp, var den svenska kungen tvungen att påverka den allmänna opinionen. I denna uppsats undersöker jag några propagandatexter som publicerades av den

---

<sup>1</sup> Denna text är skriven som examinationsuppgift för kursen *Sjunget, sagt, skrivet. Skandinaviska uttrycksformer från 1600 till idag*.

<sup>2</sup> Se, till exempel, Körber (2015).

<sup>3</sup> Se, till exempel, Nordenström (1934) om den svenska kungen som 'Lejonet från Norden'.

<sup>4</sup> Geerdink (2013), 32.

svenska staten under det andra danska kriget (1658 – 1660). Syfte är att få reda på hur staten försökte att bearbeta den allmänna opinionen både i Sverige och utomlands. Två frågor står därför centrala i denna uppsats. Den första är hur Sverige reagerade på anklagelserna att de har brutit freden i Roskilde och började kriget. Den andra frågan fokuserar sig mer på den svenska befolkningen: hur försökte den svenska staten att hålla moralen hög medan ett viktigt sjöslag förlorades.

## **Historisk bakgrund**

Trettioåriga kriget var en viktig vändpunkt i Europas historia och inte minst i Skandinavien historia. Innan krigets utbrott var Danmark den största makten i området men danskarna förlorade denna status under kriget till Sverige. Men Sveriges nya maktposition ledde inte omedelbart till en stor expansion av territoriet. Efter Gustav II Adolfs död och efter abdikationen av hans dotter och efterföljare Kristina blev Karl X Gustav den nya svenska kungen. Under hans regeringstid ökade både utländska hot mot Sverige och kungens eget begär till en expansion av Sveriges territorium. Karl invaderade Polen både för att eliminera detta land som hot mot Sverige och för att ta upp det i det svenska territoriet. Det misslyckades dock eftersom Danmark anföll Sverige i ryggen.

Karl X Gustav var tvungen att avbryta kriget i Polen och marscherade till Danmark. Men ett imponerande fälttåg genom hela Danmark och över de frusna Bältarna överraskade svenskarna den danska armén. Danmark tvingades till ett ofördelaktigt fredsavtal – den så kallade Freden i Roskilde (februari 1658) – och de måste definitivt överlämna några regioner på andra sidan Sundet till Sverige. Det var en viktig taktisk seger för Sverige för nu kunde de kontrollera alla skepp som skulle segla genom Sundet – den viktigaste ingången till Östersjön.

Även om denna fred var mycket fördelaktig för Sverige var Karl X Gustav ännu inte nöjd. Bara några månader efter fredsförhandlingarna anföll den svenska armén Danmark igen och belägrade Köpenhamn. Nu hade svenskarna en armé på både stränder av Sundet fruktade många länder riktigt för deras handelsförbindelser i Östersjön och det var Nederländerna som skickade en örlogsflotta till Sundet för att undsätta den danska huvudstaden. Det ledde till ett stort sjöslag i Sundet (29 oktober 1658) som den alliansen av Nederländerna och Danmark vann.

Nederländerna kunde alltså undsätta Köpenhamn och tillsammans med danskarna fördrev de den svenska flottan ur Sundet. Karl X Gustav samlade all sina skepp i hamnen av Landskrona och skulle fortsätta kriget därifrån. I denna uppsats ska jag fokusera på både början av kriget

och det så kallade Sjöslaget i Sundet. Fortsättningen av det andra danska kriget är därför inte viktig för denna uppsats och ska jag därför inte beskriva.

## Propaganda i Sverige

Innan jag undersöker några propagandatexter om händelser i det andra danska kriget är det viktigt att fastställa vem som skrev sådant propagandamaterial och för vilken publik. I detta stycke ger jag därför en kort översikt av svensk propagandahistoria.

Tidningar var det vanligaste propagandaverktyget i Europa under 1600-talet.<sup>5</sup> De första tidningarna uppstod i det nuvarande Tyskland och i Nederländerna omkring 1610. Bägge länder var uppdelade både i ordets bokstavliga och figurativa mening och det är därför inte anmärkningsvärt att det var precis i dessa länder att värdet av propaganda i tidningar blev först erkänd.<sup>6</sup>

Det tog några år innan den första tidningen publicerades i Sverige. År 1624 utkom *Hermes Gothicus* för första gången men denna tidning skiljde sig dock ännu avsevärt från de tyska och nederländska tidningarna. I motsats till dessa tidningar publicerades *Hermes Gothicus* till exempel bara fyra gånger om året. Den svenska 'tidningen' innehöll alltså ofta gamla nyheter. Tyvärr finns det bara ett enda exemplar kvar och därför är dock också svårt att få reda på innehållet.<sup>7</sup>

Trots att *Hermes Gothicus* inte kan betraktas som en riktig nyhetstidning var publikationen ett viktigt steg i den svenska propagandahistorien. För första gången cirkulerade nyheter regelbundet genom Sverige och den dåvarande kungen Gustav II Adolf insåg snabbt att tidningar var inte bara ett enkelt sätt att informera folket utan också en möjlighet för att bevaka utlandets informationsflöde och bearbeta det när det behövs. År 1626 utfärdade kungen därför en kansliordning att riksarkivet skulle flytta till det kungliga slottet och att dess sekreteraren skulle få tillgång till alla brev och (utländska) nyheter som kungen mottager. Dessa brev och nyheter måste sekreteraren sammanfatta, bearbeta och publicera en gång i veckan. Kansliordningen var alltså början av statens propagandamaskin.<sup>8</sup>

Arbetet av riksarkivets sekreterare lade grunden för den första riktiga tidningen i Sverige. Tillsammans med den förbättrade postdistribution i Sverige uppstod en ny tidning, den så kallade *Ordinari Post Tijdender*. Syfte med denna tidning var först och främst att informera det

---

<sup>5</sup> Boberg (1967), 4.

<sup>6</sup> Holmberg (1983), 3.

<sup>7</sup> Holmberg (1983), 3.

<sup>8</sup> Holmberg (1983), 3.

svenska folket om olika händelser både i Sverige och utomlands. Ett annat viktigt syfte var dock också att informera utlandet om vad som hände i Sverige. Den svenska postmästaren var också redaktören av *Ordinari Post Tijdender* och det betyder att den svenska staten utövade inflytande på vad både svenskar och utlänningar läste om vad som hände i Sverige.<sup>9</sup>

*Ordinari Post Tijdender* kunde alltså informera den svenska befolkningen om olika händelser. En viktig fråga i detta sammanhang är självklart vem som kunde läsa tidningen. Hur många svenskar som var litterata under 1600-talet är okänt men det ligger i öppen dager att en stor del av befolkningen inte kunde informeras med hjälp av tidningar. Kyrkan spelade istället en viktig roll i spridningen av statlig propaganda och Anna Maria Forsberg beskriver i sin bok *The Story of War* vad kyrkans roll precis var. Enligt Forsberg var kyrkan den viktigaste källa för information om kriget.<sup>10</sup> Gudstjänstförrättare fungerade i sådana fall som statens munstycke och fick officiella meddelanden från staten som han måste kommunicera med kyrkobesökaren.

Det politiska budskapet som staten försökte att sprida genom tidningar och kyrkor skiljde inte så mycket åt. De flesta meddelanden som gudstjänstförrättare måste dela med hans besökare publicerades ofta också i *Ordinari Post Tijdender*. En viktig skillnad var dock att berättelser om kriget i kyrkorna måste vara helt förståeligt för alla människor – alltså också för människor som inte var vana med kanslispråket. Krångliga ord, lånord eller utländska ord översattes till lättförståeliga svenska ord så alla människor kunde förstå meddelanden.<sup>11</sup> Texterna som jag ska diskutera i nästa stycken har alltså troligtvis nått nästan hela svenska befolkningen – även människor som själv inte kunna läsa.

### **Förklaringen till kriget**

Varför tog Sverige upp vapnen igen mot Danmark? Det var frågan som många människor ställde sig. I utlandet betraktas den svenska belägringen av Köpenhamn som en kränkning av fredsavtalet och det tycktes att anfallet var del av Karls expansionspolitik. Sverige är mycket angelägen att ändra den allmänna opinionen utomlands så att inte andra länder skulle blanda sig i striden mellan de två största skandinaviska makterna.

Med syfte att förklara varför Sverige tyckte sig vara berättigad att anfälla Danmark publicerades den svenska diplomaten Peter Julius Coyet en lång redogörelse av 142 sidor. Coyet betraktades som den rätta mannen för detta uppdrag eftersom han var en av de diplomaterna som hade varit fredsmäklare i Roskilde. För att sprida Coyets argumentation publicerades hans

---

<sup>9</sup> Holmberg (1983), 3-4.

<sup>10</sup> Forsberg (2016), 18.

<sup>11</sup> Forsberg (2016), 38.

*Grundeligh vnderrättelse, om the rättmätiga skääl och wichtige orsaker (...)* inte bara på svenska utom också på latin, tyska och engelska. Det är vid första anblick påfallande att texten inte översattes till nederländska eftersom det var det enda landet som redan har lovat stödja till Danmark i ett krig mellan svenskarna och danskarna, men det betyder inte att Sverige inte försökte att få landet på andra tankar. År 1657 sändes Peter Coyet själv till Amsterdam som diplomat för att påverka den allmänna opinionen i Nederländerna, men hans uppdrag misslyckades.

Coyets text är en lång och grundlig redogörelse av alla orsaker varför Sverige tog upp vapnen igen. Den svenska staten insåg att texten var mycket för lång för det vanliga folket och därför publicerades också en sammanfattning av de viktigaste punkterna. Denna *Kort extract aff dee hufwud-orsaker (...)* publicerades i *Ordinari Post Tijdningen* men inledningen till texten avslöjar att den också publicerades som flygblad. I motsats till alla andra bidrag till *Ordinari Post Tijdningen* inleds denna text ju med meddelandet att texten trycktes hos den kungliga boktryckeri av Henrich Keyser. Att staten övervakade denna sammanfattning är alltså helt klart.

Hela titeln till sammanfattningen avslöjar redan avsikten med texten: *Kort EXTRACT aff dee Hufwud Orsaker som Kongl. M:tt vår Allernådigste Konung och Herre oomångeligen bewekt och necessiterat hafwe at ikläda sigh åter å nyo Wapnen emot Danmarck*. Det viktigaste ordet i denna titeln är utan tvivel *necessiterat* som är en svensk variant till ett latinskt ord som betyder *var nödsakad* eller *var tvungen*. Genom att använda detta ord undertrycker författaren att det var danskarna som har brutit mot fredsfördraget genom vilka den svenska kungen var tvungen att reagera. Den skyldige till utbrottet av det andra danska kriget är därför Danmark och inte Sverige.

Detta påstående är i strid med den allmänna opinionen om krigets utbrott och frågan är därför nu vad de ogärningarna av danskarna var vilka tvingande den svenska till belägringen av Köpenhamn? Författaren av *Kort extract* argumenterar att Danmark har kränkt några avtal ur Freden i Roskilde och han listade därför tretton av sådana kränkningar. I detta sammanhang är det intressant att undersöka också hur Freden i Roskilde presenterades för det svenska folket.

En översikt av de viktigaste fredsavtalen publicerades i marsutgåvan av *Ordinari Post Tijdender*. Roskildes fredsavtal som publicerades i denna tidning består av en uppräknings av tjugo punkter. Det riktiga fredsavtalet omfattar ju 28 punkter men det betyder dock inte att sammanfattningen har bearbetats med ett politiskt syfte eller avsiktligt negligerades några punkter. Förkortningen av texten kan till exempel förklaras eftersom sammanfattningen har kombinerat några punkter som hänger ihop med varandra, medan den också har spridit andra avtal över flera punkter.

Sammanfattningen verkar en bra översikt av fredsavtalet. Självklart betonas att den danska kungen måste överlämna en stor del av territoriet till Sverige<sup>12</sup>, men texten beskriver likaså att den svenska armén måste dra sig tillbaka utanför den danska statsgränsen och restituera några erövrade områden (delar av Norge, Schleswig, Holstein och Pimmenberg) till Danmark.<sup>13</sup> Fredsavtalet som publicerades i *Ordinari Post Tijdender* är alltså ganska balanserad och inte en lovsång över en svensk seger.

Samma balans finns – av en logisk anledning – inte i förklaringen varför svenskarna tyckte att de var berättigade att belägra Köpenhamn. Texten börjar med två lätta kränkningar av Freden i Roskilde, nämligen att den danska kungen ännu inte hade levererat de utlovade soldaterna (punkt 20 i Freden i Roskilde) och inte lämnat fästningarna i Skåne och Norge (punkt 10 i Freden i Roskilde). Svenskarna å andra sidan – så betonar texten – har hållit sig till ett liknande avtal och lämnat det danska territoriet (punkt 4 i *Kort extract*).

Att svenskarna är trovärdiga och danskarna svekfulla har stora konsekvenser för Sverige eftersom Danmark missbrukar fredsavtalet för att förstärka gränsen och fästningarna med extra soldater (punkt 4 i *Kort extract*) nu svenskarna vistas i Kiel. Detta ledde till att en stor del av den svenska armén var innesluten med å ena sidan en förstärkt dansk armé och å andra sidan andra fiender såsom Brandenburg, Polen och Österrike.<sup>14</sup> Ängesten för en attack från två håll blir ännu större när svenskarna hörde att Danmark ändå underhöll allianser med Sveriges fiender (punkt 12 i *Kort extract*) trots att det danskarna har lovat i Freden i Roskilde att bryta kontakten (punkt 3 i Freden i Roskilde). Dessutom tillät danskarna att fientliga flottor seglade genom Sundet och de hyrde ännu mer legosoldater trots att de har lovat att avskeda dem. Den korta redogörelsen slutar därför som följer:

*Aff thetta alt samt annat mehra är klart till at döma och afftagna hwad the Danske föra i Skölden och hwadh man på deras oprättade Pacter, Troo och lofwen hafwer till at hyggia och sigh förlåta. Så at ehuru wäl the hafwa satt Freden på Paperat den underskrifwit och förseglat hafwe the lijkwäl fattat ett outhsläckeligit Haat Krijgh och illwilia i hiertat emoot Kongl. May.tz och des Rijketz Lycka och Wälgång welandes medh sielfwa Gerningen och warcket uthbrista då dee sitt rahm råderum och tilfälle der til afsegt hade.*

*Kort extract* presenterar Danmark alltså som ett opålitligt och avundsjukt land vilket missbrukar Sveriges förtroende. Enligt författaren av denna text – och därför också enligt staten – framgår det tydligt av alla kränkningar av Freden i Roskilde att Danmark formar en allians med Sveriges

---

<sup>12</sup> Se punkter 8, 9 och 15.

<sup>13</sup> Punkt 10.

<sup>14</sup> Isacson (2004), 184.

fiender att anfälla landet. Den svenska kungen är därför tvungen att agera och berättigad att belägra den danska huvudstaden.

En viktig fråga när man undersöker propagandamaterial är självklart vilka delar av materialet är sanna och vilka är rent propaganda? När det gäller historiskt material är det även svårare att bedöma eftersom propagandamaterialet ofta är en av de få texterna som ger en inblick i en viss period eller en viss händelse. Det är också fallet här: många forskare vet ännu vad som precis var anledningen för Sverige att ta upp vapnen mot Danmark.<sup>15</sup> Den misstänkta alliansen med Sveriges fiender som nämnd i *Kort extract* kan väl vara anledningen, precis såsom den utländska anklagelsen att anfallet på Danmark var del av Karls expansionspolitik. Däremot skrev en av Karls förtrogna, Hugues de Terlon, i sina memoarer att Karl fruktade för ett holländsk-danskt anfall på Skåne och att den svenska kungen därför beslutade att invadera Danmark.<sup>16</sup> Dessa memoarer skrevs dock några år efter krigets slut och verkar vara påverkat av krigets förlopp.<sup>17</sup>

Även om det är omöjligt att fastställa med säkerhet vad som var den direkta anledningen för Sverige att invadera Danmark, är det klart att några argument i *Kort extract* inte stämmer. Författaren påstår till exempel att den hela svenska armén har lämnat Danmark och dragit sig tillbaka till Kiel men det stämmer dock inte. När Karl X Gustav invaderade Danmark på hösten fanns det kvar svenska förband i Kronborg, Korsör, Köge och Brönshøj – vilka alla är strategiska ställen för den svenska armén.<sup>18</sup> Retoriken att Sverige är den enda som håller sig till fredsavtalet stämmer alltså inte alls men var dock mycket effektiv.

### **Att hålla uppe moralen**

Den andra frågan som står central i denna uppsats är hur den svenska staten försökte att hålla uppe moralen trots Sveriges klena resultat i kriget. För att svara på frågan undersöker jag några meddelande över Slaget i Sundet som skrivs i november men publicerades i decemberutgåvan av *Ordinari Post Tijdender*. Sjöslaget ägde rum 29 oktober 1658 och man skulle därför förvänta en detaljerad beskrivning av detta i novemberutgåvan, men tyvärr finns det inga.

En beskrivning av sjöslaget saknas också i decemberutgåvan av *Ordinari Post Tijdender*. Istället omfattar den tio bidrag som beskriver olika händelser i perioden efter sjöslaget. Slaget i Sundet var en taktisk seger för den holländska-danska alliansen eftersom den svenska

---

<sup>15</sup> Landberg (1952), 101-122.

<sup>16</sup> *Memoires du chevalier de Terlon*, 1682.

<sup>17</sup> Odén (2008), 54-55.

<sup>18</sup> Isacson (2004), 184.

belägringen av Köpenhamn avslutades. Det var nu särskilt den nederländska flottan som kontrollerade Sundet och svenskarna var tvungna att dra sig tillbaka med alla sina skepp till hamnen i Landskrona.<sup>19</sup> Den danska och nederländska flottan har ofta försökt att locka den svenska flottan ur hamnen men den var väldigt taktiskt belägen så att alla deras försök misslyckades. De tio bidragen i *Ordinari Post Tijdender* skrevs precis i denna period och beskriver dessa händelser och ser tillbaka på sjöslaget.

Åtta av de tio bidragen börjar med ett meddelande att antingen danska eller nederländska skepp har fattat eld eller sjunkit till havets botten efter ett nytt försök att gå in i Landkronas hamn. Materialförlusten av fienderna beskrivs alltid ganska noggrant såsom i bidraget från 20 november 1658: *I går äre åter 2. Danske Brandare upbrände och fast the fuller sökte at bringa them i Hampnen hafwer thet för them dock icke angå welat så at samma Brandare föruthan all effect äre i Röök upgångne.*<sup>20</sup>

Självklart är varje fientligt skepp som går under en liten seger för svenskarna, men varför var det så viktigt att nästan varje bidrag börjar med ett sådant meddelande? Svaret på denna frågan har troligen att göra med förloppet av Slaget i Sundet av en månad tidigare. Eftersom Nederländerna lyckades att befria Köpenhamn och eftersom den holländska-danska alliansen kunde fördriva svenska skepp från Sundet betraktades sjöslaget alltid som en nederländsk eller dansk seger. Den materiella förlusten skiljde dock inte så mycket skiljde dock inte så mycket och det lyckade svenskarna att döda två av de tre befälhavaren över den nederländska flottan. En sådan bedrift mot en av dåtidens starkaste sjömakter i Europa kunde också betraktas som en moralisk seger för svenskarna. Genom att beskriva och räkna upp den materiella förlusten av den holländska-danska alliansen understrykas den svenska bedriften.

Andra delen av de flesta bidragen refererar mer direkt till sjöslaget. Svårigheten med dessa bidrag är att dem skrevs av olika författare (men vi vet inte vem), i olika städer och på olika datum. Det betyder att ett bidrag kan omfatta samma meddelande som ett annat eller att ett bidrag beskriver ett rykte medan det redan var bekräftat i ett annat bidrag. Om alla dessa bidrag läggs i kronologisk ordning uppstår denna historia:

Den nederländska amiralen av den tredje eskadern, Petter Floris (i.e. Pieter Florissen), har dött i sjöslaget och hans kropp har tagits till Köpenhamn (20 november, Landskrona). Ett nederländskt skepp har kommit till Helsingör för att hämta kroppen av den andra nederländska befälhavare som dog under striden, Witte de With. Av skepparen hörde svenska soldater att den

---

<sup>19</sup> Isacson (2004), 215.

<sup>20</sup> *Ordinari Post Tijdender* 1658 – 20 november 1658.

nederländska flottan beordrades *na het Vaderlandt ti gahn*, som är nederländsk för att *återvända till hemlandet*. Dessutom berättade skepparen att Pieter Florissen skulle ha dödats av två muskettskott (20 november, Helsingör). Från Kronoborg kom bekräftelse att den holländska amiralen har skjutits två gånger (20 november, Köpenhamn).

Bidraget som skrivs 22 november i Halmstad berättar att inte bara amiraler Peter Florissen och Witte de With har dött i sjöslaget, men att också den tredje och sista amiralen kom inte ut ur striden oskadad. Dessutom berättar bidraget att den svenska riksamiralen har seglat till Medelfart för att ordna en allians med fursten av Sultzbach som står där redo med inte mindre än 10 000 soldater (22 november, Halmstad). Också England skulle skicka bistånd till Sverige och deras skepp och matrosar skulle redan vara på väg mot Sundet (24 november, Göteborg).

I Helsingör hade man också hört av den nederländska skepparen som kom att hämta Witte de Withs kropp om antalet dödsoffer och sårade på nederländsk sidan. Enligt skepparen skulle *öfwer 2000 Man döde och så quetzta at the aldrigh mehre kunne göra någon Tjänst*. Dessutom skulle skepparen ha sagt att det finns mycket missnöje i Amsterdam om slagets förlopp och att de flesta anser att den nederländska flottan måste dra sig tillbaka från Sundet omedelbart (24 november, Helsingör).

Det sist daterade bidraget berättar att den svenska kungen har fått ett brev från soldaterna som är lägrade i närheten av Skagen att de första engelska skeppen seglar redan nu till Köpenhamn och att ännu trettio fregatter skulle följa snart. Med hjälp av de engelsmännen förväntar soldaterna att *the lära holländaren näst Gudz Hielp skuma Heem igen*.

Alla dessa bidrag bilda tillsammans ett klart budskap: svenskarna ska vinna kriget mot danskarna och holländaren. Detta budskap är baserat på tre stöttepelare. Som sagt pekar texterna på skadan som den svenska flottan har orsakat till både den danska och nederländska flottan. Bortgången av amiraler Witte de With och Pieter Florissen bejublas och författaren låter inget tillfälle slippa ur händerna för att betona att den sistnämnda amiralen skjutits även två gånger. Det är allt viktigt för att skapa bilden av en moralisk seger.

Den andra stöttepelaren hänger samman med bortgången av flottans amiraler och antalet nederländska matrosar och soldater svenskarna har dödat. Sverige förväntar att de många människoliven som har förlorats i sjöslaget skulle vara anledning till den holländska staten att dra tillbaka flottan från Sundet. För det tredje gäller att författaren till bidragen beskriver att Sverige kan förvänta stort militärt stöd från Sultzbach och England. Även om holländaren stannar kvar i Skandinavien skulle svenskarna med hjälp av dessa hjälptrupper säkert kunna fördriva den nederländska örlogsflotta.

Frågan är dock igen vilken information i detta propagandamaterial stämmer överens med vad som verkligen hände i Sundet under hösten och vintern 1658. När vi tittar närmare på den första stöttepelaren är det påfallande att bara den fientliga förlusten beskrivs men aldrig den svenska. Från det framgår omedelbart att dessa bidrag inte ger en balanserad bild av sjöslaget. Det förväntas naturligtvis inte av propagandamaterial med det avslöjar ändå lite hur vi skulle betrakta den andra stöttepelaren, nämligen antalet döda och sårade nederländska soldater. Den svenska författaren av detta bidrag har redan tagit lite avstånd från det angivna antalet genom att lägga orden i munnen på den nederländska skepparen, men mer än 2 000 dödsfall är säkert överdrivet. Den enda nederländska amiralen som överlevde sjöslaget, Jacob Wassenaer Obdam, uppgav 296 döda och omkring 700 sårade soldater.<sup>21</sup> Som jämförelse, å svenska sidan skulle förmodligen 350 soldater ha dödats och omkring 850 sårats.<sup>22</sup>

Samma princip gäller också för den tredje stöttepelaren. Det kan väl vara sant att engelska skepp seglade till Skandinavien och att den svenska staten förväntade mycket mer stöd från England, men sanningen är dock att inget engelskt skepp har kämpat i Sundet mot den nederländska flottan. Frågan är sedan om den svenska staten själv var riktig övertygad av det engelska stödet eller om de berättade om ankomsten av engelsmän för att hålla moralen under den svenska befolkningen uppe.

### **Slutsats**

I denna uppsats har jag försökt att ge en inblick i svenskt propagandamaterial under det andra danska kriget. Syftet var att få reda på hur den svenska staten försökte att påverka den allmänna opinionen både i Sverige och utomlands. Undersökningen fokuserade sig på två olika tillfällen i kriget, nämligen början av kriget och Slaget i Sundet (1658). Undersökningen efter svensk propaganda i början av kriget avslöjade hur Sverige försökte att förklara avtalsbrottet mot Freden i Roskilde genom att understryka att den svenska kungen var tvungen till kriget av danskarnas kränkningar av fredsavtalen.

Undersökningen efter hur den svenska staten försökte att hålla moralen uppe bland den svenska befolkningen trots förlusten i sjöslaget, avslöjade att författare av det svenska propagandamaterialet tutade i det svenska folket goda utsikter såsom stöd av England och överdrivna antal sårade och döda holländska soldater.

---

<sup>21</sup> Isacson (2004), 214.

<sup>22</sup> Isacson (2004), 215.

Både undersökningar har dock också avslöjat några svårheter med undersökningen efter propagandamaterial. Som sagt är det viktigt att få reda på vilken information i materialet är sant och vilken är rent propaganda. Det är dock lättare sagt än gjort för ofta är propagandamaterialet precis en av de få informationskällorna till en viss händelse. Dessutom bedömer forskare sanningen i texten med kännedomen om vad ska hända senare. En historiker skulle nu bedöma att ankomsten av engelska skepp är propaganda, men kanske förväntade den svenska staten på fullt allvar att de lita på stöd av England och att de var riktigt besvikna när engelsmännen inte hjälpte dem.

## Bibliografi

Coyet, P.J. 1659, *Grundeligh vnderrättelse, om the rättmätige skääl och wichtige orsaker vthaff hwilka hans kongl (...)*, Göteborg.

Forsberg, A. 2016, *Story of War: Church and Propaganda in France and Sweden 1610–1710*, Lund.

Geerdink, N. 2013, “De toe-eigening van een triomftocht. Het ontzet van Kopenhagen (1658) in teksten van Vondel, Vos en De Decker” i: Geerdink, N. en Jensen, L. (eds.), *Oorlogsliteratuur in de vroegmoderne tijd – vorm, identiteit en herinnering*, Hilversum, s. 39-52

Isacson, C. 2004, *Karl X Gustavs Krig*, Lund.

Keyser, H. 1658, *Kort extract aff dee hufwud-orskaer, som Kongl. m:itt vår allernådigste konung och herre, oomgängeligen bewekt och necessiterat hafwe, at ikläda sigh åter å nyo wapnen emot Danmarck*, Stockholm.

Körber, E. 2015, “Der Dreißigjährige Krieg als europäisches Medienereignis” i Leibniz Institute of European History (eds.), *European History Online* 2015-09-01: <http://www.ieg-ego.eu/koerbere-2015-de> URN: urn:nbn:de:0159-2015083106

Landberg, G. *Den svenska utrikespolitikens historia 1:3*, Stockholm.

Nordström, J. 1934, *De yverbornes ö*, Stockholm.

Odén, B. 2008, “Karl X Gustav och det andra danska kriget”, *Scandia: Tidskrift för historisk forskning*, 53-156.

*Ordinari Post Tijdender* 1658, url: <https://data.kb.se/datasets/2014/05/poit/1658/doc/>

*Ordinari Post Tijdender* 1659, url: <https://data.kb.se/datasets/2014/05/poit/1659/doc/>